

Resmi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitim Sürecine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi *

Birhan ASLAN^a

Geliş Tarihi: 2 Aralık 2022 Kabul Tarihi: 21 Haziran 2023 Yayın Tarihi: 30 Haziran 2023 Sayfa no: 59-72

Özet

Bu araştırmanın amacı resmi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırmanın deseni nitel yöntemlerden fenomenoloji olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında Sakarya ilindeki resmi okullarda görev yapmakta olan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında Sakarya ili Erenler, Arifiye, Serdivan ve Adapazarı ilçelerinde bulunan resmi okullarda görev yapmakta olan 21 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin incelenmesi amacıyla veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan, "Uzaktan Eğitim Süreci Değerlendirme Formu" isimli yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Analiz edilen veriler tablolaştırılarak verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde öğrenci, veli, devletin aldığı kararlar ve çevresel faktörlerden doğan sıkıntılarının olduğunu düşünmekte oldukları saptanmıştır. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak öğretmenlere teknoloji okur-yazarlığı konusunda hizmetiçi eğitimler düzenlenmesi, tüm okulların inşa dönemlerinde pandemi ve afet gibi durumların hesaba katılarak tasarlanması, farklı il ve ilçelerde benzer araştırmaların yapılarak sonuçların karşılaştırılması, nicel ölçekler geliştirilerek daha büyük çalışma gruplarından görüş alınması gibi öneriler geliştirilerek uygulamacı ve araştırmacılara sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Pandemi, Uzaktan Eğitim.

Examining The Views Of Teachers Working In Public Education Institutions On The Distance Education Process During The Pandemic Period*

Abstract

The aim of this study is to examine the opinions of teachers working in public educational institutions regarding the distance education process implemented during the pandemic period. The research design was determined as phenomenology from qualitative methods. The population of the study consists of teachers working in public schools in Sakarya province in the 2020-2021 academic year. The sample of the study consists of 21 teachers working in public schools in Erenler, Arifiye, Serdivan and Adapazarı districts of Sakarya province in the 2020-2021 academic year. In the study, a semi-structured interview form called "Distance Education Process Evaluation Form" created by the researcher was used as a data collection tool to examine the opinions of teachers working in public schools on distance education, and the data obtained were analyzed through content analysis. The analyzed data were tabulated. According to the results of the research, it was determined that teachers think that there are problems arising from students, parents, government decisions and environmental factors in the distance education process. In order to solve these problems, suggestions such as organizing in-service trainings for teachers on technology literacy, designing all schools by taking into account situations such as pandemics and disasters during construction periods, conducting similar studies in different provinces and districts and comparing the results, developing quantitative scales and getting opinions from larger study groups were developed and presented to practitioners and researchers.

Key Words: Teacher, Pandemic, Distance Education.

^a Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, birhanaslan@hotmail.com, ORCID:0000-0003-3300-6559

Giriş

Çocukların influenza gibi viral salgınlarda hastalığın toplumdaki yayılımında önemli rolleri olduğu bilinmektedir. 1918 İspanyol gribinden bu yana görülen salgınlar incelendiğinde okulların kapatılmasının salgını kritik bir şekilde engellediği görülmüştür (Brackett vd., 2019). Dünya Sağlık Örgütü de 2009'da yayımladığı Pandemi İnfluenza Hazırlık Belgesi'nde, salgın durumunda okulların kapatılmasını önermiştir. SARS CoV-2 etkenine yönelik özel bir kanıt bulunmama ile birlikte, COVID-19 pandemisinin ilanından sonra, yukarıdaki gerekçelerle ve hastalığın bulaşmasında insanlar arası temasın temel bir yol olması nedeniyle salgından etkilenen hemen bütün ülkelerde okulların kapatılması ve yüz yüze eğitimin durdurulması kararı alınmıştır. Bu karar dünya çapında 1,4 milyar çocuğu etkilemiştir. Daha sonra yapılan çalışmalar, okulların kapatılmasının COVID-19 insidansının ve mortalitesinin azalmasıyla ilişkili olduğuna dair kanıtlar ortaya koymuştur (Jones ve Doolittle, 2017).

COVID-19 salgınının neredeyse tüm dünyada eğitim-öğretim süreçlerinin zorunlu olarak yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime dönüşmesine neden olmuştur. Türkiye'de 11 Mart'ta ilk vakanın bildirilmesinin ardından 16 Mart 2020'de eğitime ara verilmiş, daha sonra eğitimin bütün düzeylerde uzaktan eğitim olarak tamamlanması kararı alınmıştır. Pandeminin hâlen devam ettiği ve yakın zamanda bitmesinin olası görünmediği bu dönemde, çocukların ve gençlerin bir an önce güvenli bir biçimde okullarına geri dönebilmeleri için çözüm arayışları devam etmektedir. Okulların yüz yüze eğitime açılması süreci de hâlihazırda toplum sağlığını olumsuz yönde etkilemesi bakımından önemli sonuçları olabilecek, çok boyutlu bir süreç olarak karşımızda durmaktadır.

COVID-19 pandemisi, sağlığı korumanın ve el yıkama, temizlik, solunum hijyeni gibi davranışların ve bilginin önemini anlaşılması gibi bazı yararlı davranışları sağlamıştır. Okul, bu tür kazanımların pekiştirilmesi ve bilgiye dayalı sağlık kültürünün geliştirilmesi açısından uygun bir ortamdır. Öğretmenler, sağlıklı davranışları teşvik ederek, riskli davranışların sonuçları hakkında farkındalığı artırarak, öğrencilerinin sağlığını korumalarını ve geliştirmelerini destekleyebilirler. Bütün bu gerekçelerle, başta özel gereksinimi olanlar, küçük çocuklar, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olanlar olmak üzere çocukların sağlığı, iyilik hali ve eğitimleri açısından okulların uygun koşullarda açılmasını sağlamak önemlidir (Brackett vd., 2019).

Uzaktan eğitim, geleneksel öğrenme-öğretme yöntemlerinin sınırlılıklarından dolayı sınıf içi etkinliklerin gerçekleşme imkanı bulamadığı durumlarda, eğitim çalışmalarını planlayıp uygulayanlar ile öğrenenler arasında öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belli bir merkezden sağlandığı bir öğretim imkanı sunar. Dolayısıyla geleneksel eğitim yöntemlerinde birtakım sorunların yer aldığı söylenebilir. Bu sorunların temelinde her yaştaki bireyin öğrenme ihtiyacına cevap bulamaması, gelişen bilgi ve teknoloji sayesinde bireylerin sadece mesleki anlamda değil kişisel gelişim anlamında da kendilerini geliştirme ihtiyacı duyması yatmaktadır. Dolayısıyla eğitimde mevcut olan yöntemlerin yetersizliği eğitime yeni bir bakış açısı gereksinimini ortaya çıkarmış, bu durum yeni eğitim teknolojilerinin ve yeni eğitim-öğretim yöntemlerinin gelişmesini sağlamıştır (İşman, 2011).

Günümüzde daha fazla bireyin eğitim görmek istemesi, daha geniş kitlelere eğitim hizmeti götürmenin hedeflenmesi, eğitimde fırsat ve imkan eşitliğini sağlama düşüncesi çeşitli sebeplerle okula gelemeyen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması ve geleneksel eğitimin sınırlılıklarını giderme çabaları uzaktan eğitim kavramının gerekliliğini

ortaya koymaktadır (Yalın, 2020). Uzaktan eğitim tarihsel anlamda, geleneksel eğitim sisteminin yeterli olmadığı durumlarda, yetişkin bireylerin öğretim sistemi içinde yer almasını sağlamak için uygulanmıştır (Özbay, 2015). Uzaktan eğitim uygulamalarının oldukça uzun bir geçmişinin olduğu ve bu uygulamaların eski çağlarda başladığı kabul edilmektedir. Bu bağlamda uzaktan eğitimin mektupla öğretimden önce olan dönem ile başladığı, ardından mektupla öğretimin yoğun olarak uygulandığı dönem, tek yönlü radyo ve televizyon uygulamaları dönemi, çift yönlü radyo ve televizyon uygulamaları dönemi ve uydular ve gelecek teknolojiler dönemi olmak üzere beş farklı evrede gelişim gösterdiği bilinmektedir (Kaya, 2002).

Uzaktan eğitimin avantajlarını incelediğimizde, eğitimde zaman ve mekan kısıtlılığını ortadan kaldırması, eğitimde fırsat eşitliğini sağlama, eğitimde teknolojinin avantajlarından faydalanma imkanı sunması, yaşam boyu öğrenmeyi desteklemesi, yetişkin öğrenenlere alternatif öğrenme ortamları sunması, öğrencilere uluslararası eğitim olanaklarından yararlanma ve kendi hızında öğrenme imkanı sunması, öğrenciye bağımsız çalışma ortamı sağlama ve kendi öğrendiklerinden sorumlu olma yetkinliği kazandırması şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Horzum vd., 2012). Uzaktan eğitimin bahsedilen avantajlarının yanı sıra öğrenme ve öğretme sürecinde; öğretim amaçları, öğrenim yaşı, yöntem ve teknikleri, öğrenme ve öğretme ortamı vb. açılardan esneklik ve çeşitlilik sağladığını, kamu kurumları veya özel kurumlarda çalışan bireylere görevlerini bırakmadan kendilerini geliştirebilme, eğitimlerini sürdürebilme ve meslekte yükselme imkanı oluşturduğunu, kolay güncellenebilir ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemleri ile alternatif ve çok çeşitli öğrenme öğretme ortamları sunduğunu söylemek mümkündür (Uşun, 2006). Elbette uzaktan eğitimin birçok soruna çözüm olabilmesine karşılık uzaktan eğitim sisteminin uygulanmasından ve öğrenenin özellikleri açısından birtakım sınırlılıkları söz konusudur. Bu sınırlılıkları bireyin sosyalleşmesini engelleme, bazı uygulama gerektiren derslerin uzaktan eğitim sistemiyle verilmesinde problem oluşturması, uzaktan eğitim programında yüz yüze eğitimin azlığı ve bunun öğrenci motivasyonunu olumsuz etkilemesi, teknoloji kullanımına yabancı olan öğrencilerin öğrenmede zorluklarla karşılaşması şeklinde sıralanabilir (Ağır, 2007).

Pandemi sürecinin eğitim uygulamalarına etkisi hâlen devam etmektedir. Pandemi süreci, özellikle eğitim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmen, yönetici ve öğrenciler için belirsizlik, endişe ve kaygıya yol açmaktadır. Özellikle eğitim-öğretim hizmetlerinin büyük bir kısmını yüklenen resmi eğitim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerin tümüne önce kendi fiziksel sağlıklarını korumaları için gerekli şartları sağlamak, en az fiziksel sağlık kadar önemli olan ruhsal sıkıntılarını yönetmek ve öğrencilerine kılavuzluk etmek için gereken becerileri kazandırmak için destek olmak, bu zorlu süreçte yalnız olmadıklarını ve yalnız kalmayacaklarını hissettirmek gerekmektedir (Arabacı, 2020).

Bu araştırmada resmi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Uzaktan eğitim sürecinin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öncelikle öğretmenlerin süreçle ilgili olumlu ve olumsuz görüşlerinin belirlenmesi, hem eğitim yöneticilerine ve hem araştırmacılara yol göstermesi bakımından önemli görülen bir konudur. Bu bağlamda araştırmacının sonuçları itibarıyla pandemi sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik görüşlerinin uygulayıcılara ve literatüre katkı sunması beklenmektedir. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Öğretmenlerin devletin uzaktan eğitim süreci ile ilgili aldığı kararlara ilişkin görüşleri nasıldır?

2. Öğretmenlerin uzaktan eğitim süreci ile ilgili teknolojik altyapı yeterliliğine ilişkin görüşleri nasıldır?
3. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin kendileri ve ailelerine olan etkilerine ilişkin görüşleri nasıldır?
4. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin öğrencilerine etkilerine ilişkin görüşleri nasıldır?
5. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin veli ve çevre ilişkilerine etkisine ilişkin görüşleri nasıldır?
6. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin okul ortamında kendileri, meslektaşları ve idarecilerine etkisine ilişkin görüşleri nasıldır?
7. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin ilgili öğrenme-öğretme süreçlerine etkisine ilişkin görüşleri nasıldır?
8. Öğretmenlerin uzaktan eğitim süreci ile ilgili okulun fiziksel ortam düzenlemelerine ilişkin görüşleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları ve deneyimledikleri olguları daha detaylı ve kapsamlı bir şekilde incelemek için fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji (olgubilim) farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu yöntem Edmund Husserl'in felsefesine dayanır. Bu felsefe, metafiziğe karşıdır. "Somut yaşantılar vardır ve bunlarla uğraşarak felsefenin yolunu açmak gerekir." savını ileri sürer (Sönmez ve Alacapınar, 2016). Fenomenoloji, fenomenin ne olduğunu ve nasıl kavranabileceğini de sorgular ve inceler (Öktem, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmanın deseni nitel yöntemlerden fenomenoloji olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında Sakarya ilindeki resmi okullarda görev yapmakta olan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ise 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında Sakarya ili Erenler, Arifiye, Serdivan ve Adapazarı ilçelerinde bulunan resmi okullarda görev yapmakta olan 21 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 12'sinin kadın (%58) ve 9'unu (% 42) erkektir. 7'si resmi ilkokullarda görev yapmakta olan sınıf öğretmeni, diğerleri ise ortaokul ve liselerde görev yapmakta olan branş öğretmenidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla veri toplama aracı olarak kullanılacak formun geliştirme aşamasında farklı okul ve branşlardan 20 öğretmenle görüşülmüş ve pandemi sürecindeki eğitim-öğretim faaliyetlerindeki sorunlar hakkında en çok üzerinde durdukları konular belirlenmiştir. Daha sonra araştırmacı tarafından ilk taslağı oluşturulan, “Uzaktan Eğitim Süreci Değerlendirme Formu” isimli yarı yapılandırılmış görüşme formuna Eğitim Bilimleri ile ilgili çalışmalar yapan 2 uzmanın görüşleri ile son hali verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 06/11/2020-28/11/2020 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki Sakarya İli Arifiye, Erenler, Adapazarı ve Serdivan ilçelerinde bulunan ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki resmi okulda görev yapmakta olan 21 öğretmene “Uzaktan Eğitim Süreci Değerlendirme Formu” dağıtılmıştır. Katılımcılardan onam formu alınmış olup gönüllülük esasına dikkat edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler çözümlenirken nitel veri analiz tekniklerinden “içerik analizi” kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Veriler dört aşamada analiz edilmiştir: 1. Verilerin kodlanması, 2. Kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, 3. Kodların ve temaların düzenlenmesi, 4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Veri analizi sürecinde öncelikle, formlar düzenlenmiş; görüşme kayıtları ile toplanan veriler yazılı ortama aktarılmış ve katılımcı öğretmenlere (Ö1, Ö2..) birer kod numarası verilerek listelenmiştir. Daha sonra toplanan veriler kodlanmış ve katılımcıların benzer ifadeleri formda yer alan soru başlıkları temelinde gruplandırılmıştır. Her soru için ayrı tablolar hazırlanmış ve katılımcı ifadelerinde yer alan aynı veya benzer temalar ortak bir maddede toplanmıştır. Son olarak katılımcılar tarafından verilen tüm cevaplar frekansları ile birlikte tablolarda verilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu “Öğretmenlerin devletin uzaktan eğitim süreci ile ilgili aldığı kararlara ilişkin görüşleri nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın birinci sorusuna ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Devletin Uzaktan Eğitim Süreci İle İlgili Aldığı Kararlara İlişkin Görüşleri

Kodlanmış Görüş	f	%
İlk kararların zamanlama olarak doğru olması.	18	90
İmkânlar dâhilinde gereken düzenlemelerin yapılması.	11	55

Krizin en başından iyi yönetildiğinin düşünülmesi.	8	40
Salgının seyrine göre doğru kararların alınması.	9	45
Yaz dönemi çalışma planının gereksiz bulunması.	8	40
Güz dönemi seminerinin yüz yüze yapılmasının yanlış olması.	13	65
Okulların kademeli olarak açılması kararının acele edilmiş bir karar olması.	19	93
Okulların yeniden açılmasının hepimizin sağlığını tehlikeye atmış olması.	17	85
Hijyen denetimlerinin tamamen okul idarelerine bırakılmasının yanlış olması.	7	35
Ek ders konusunda mağduriyet yaşanması.	9	45
Hijyen konusunda alınan önlemlerin kâğıt üzerinde kalması.	8	40
Yaz tatili döneminde verilen serbestliklerin eğitim-öğretimi olumsuz etkilemesi.	16	80

Tablo 2 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “Okulların kademeli olarak açılması kararının acele edilmiş bir karar olması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). En yüksek frekansa sahip diğer maddelere bakıldığında ise “İlk kararların zamanlama olarak doğru olması.” (f=18) (% 90), “Okulların yeniden açılması hepimizin sağlığını tehlikeye atmış olması.” (f=17) (% 85) ve “Yaz tatili döneminde verilen serbestliklerin eğitim-öğretimi olumsuz etkilemesi.” (f=16) (% 80) maddelerinin sırasıyla katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir. Öğretmen görüşleri geneli itibariyle frekans değerlerine göre değerlendirildiğinde pandemi döneminin başında devletin aldığı kararları, kapanma başta olmak üzere doğru bulan öğretmenlerin, sonrasında alınan kararları şüpheli ve yanlış bulmakta oldukları görülmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusu “Öğretmenlerin uzaktan eğitim süreci ile ilgili teknolojik altyapı yeterliliğine ilişkin görüşleri nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Süreci İle İlgili Teknolojik Altyapı Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Kodlanmış Görüş	f	%
EBA’da ders işlerken bir sorun olmaması.	14	70
İnternet hızının yeterli düzeyde olması.	6	30
EBA internet destek paketlerinin her öğrenci için yeterli olması.	16	80
EBA’da yeteri kadar içeriğin mevcut olması.	3	15
Genel olarak teknolojik altyapının yeterli olması.	7	35
EBA’ya bağlanırken hala sorun yaşanması.	18	90
İnternet hızının ülke genelinde çok düşük olması.	13	65
EBA’daki içeriklerin her konu için yeterli düzeyde olmaması.	17	85
EBA’da ders işlerken donmalar olması.	8	40
EBA’da ders işlerken kopmalar olması.	10	50
EBA ZOOM’a yönlendirirken donmaların yaşanması.	8	40

Tablo 3 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “EBA’ya bağlanırken hala sorun yaşanması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=18) (% 90). En yüksek frekansa sahip diğer maddelere bakıldığında ise “EBA’daki içerikler her konu için yeterli düzeyde olmaması.” (f=17) (% 85), “EBA internet destek paketlerinin her öğrenci için yeterli olması.” (f=16) (% 80) ve “EBA’da ders işlerken bir sorun olmaması.” (f=14) (% 70) maddelerinin sırasıyla katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir. Öğretmen görüşleri frekans değerlerine göre incelendiğinde pandemi sürecinin başında sıkça bağlanma sorunları yaşanan EBA web sitesinin sonradan iyileştirildiği ve öğretmenlerin derslerini daha rahat yapabilir hale geldiği görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu “Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin kendileri ve ailelerine olan etkilerine ilişkin görüşleri nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın üçüncü sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin Kendileri ve Ailelerine Olan Etkilerine İlişkin Görüşleri

Kodlanmış Görüş	f	%
Bütün ailenin evde olması ama yoğunluktan birbirini görememesi.	14	70
Canlı dersler, ödev dönüşleri ve veli görüşmelerinin tüm günü kaplaması.	19	93
Öğrencilerden vakit bulup çocuğun ödevleriyle ilgilenilememesi.	8	40
Aileye yeteri kadar zaman ayırlamaması.	18	90
Kendine yeteri kadar zaman ayırlamaması.	16	80
Süreçin öğretmenler için çok yıpratıcı geçmesi.	6	30
Yemek ve temizlik yapmaya vakit kalmaması.	11	55

Tablo 4 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “Canlı dersler, ödev dönüşleri ve veli görüşmelerinin tüm günü kaplaması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). En yüksek frekansa sahip diğer maddelere bakıldığında ise “Aileye yeteri kadar zaman ayırlamaması.” (f=18) (% 90), “Kendine yeteri kadar zaman ayırlamaması.” (f=16) (% 80) ve “Bütün ailenin evde olması ama yoğunluktan birbirini görememesi.” (f=16) (% 80) maddelerinin sırasıyla katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir. Öğretmenlerin pandemi sürecinin kendileri ve ailelerine etkilerine ilişkin görüşlerinin geneli itibariyle olumsuz olduğu görülmektedir

Araştırmanın dördüncü sorusu “Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin öğrencilerine etkilerine ilişkin görüşleri nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın dördüncü sorusuna ilişkin bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin Öğrencilerine Etkilerine İlişkin Görüşleri

Kodlanmış Görüş	f	%
Öğrencilerin dünyalarına ulaşmamanın süreçle birlikte iyice zorlaşması.	10	50

Devam mecburiyetinin olmamasının bazı öğrencileri okuldan koparması.	18	90
Bazı öğrencilerin kamerayı kapatıp başka şeylerle meşgul olması.	9	45
Ödevlerin ciddiye alınmaması.	11	55
Öğrencilerin süreçten çok sıkılması derslerini de ihmale kapı aralaması.	14	70
Başarılı öğrenciler için değişen bir şey olmaması.	15	75
Sınavlara hazırlanan öğrencilerin daha yoğun bir stres altına girmesi.	12	60
Teknolojik aletleri olmayan öğrencilerin olması.	5	25

Tablo 5 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “Devam mecburiyetinin olmamasının bazı öğrencileri okuldan koparması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=18) (% 90). En yüksek frekansa sahip diğer maddelere bakıldığında ise “Başarılı öğrenciler için değişen bir şey olmaması.” (f=15) (% 75), “Öğrencilerin süreçten çok sıkılması derslerini de ihmale kapı aralaması.” (f=14) (% 70) ve “Sınavlara hazırlanan öğrencilerin daha yoğun bir stres altına girmesi.” (f=12) (% 60) maddelerinin sırasıyla katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri frekans değerleri bağlamında değerlendirildiğinde en başta devam mecburiyetinin ortadan kalkmasının öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

Araştırmanın beşinci sorusu “Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin veli ve çevre ilişkilerine etkisine ilişkin görüşleri nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın beşinci sorusuna ilişkin bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin Veli ve Çevre İlişkilerine Etkisine İlişkin Görüşleri

Kodlanmış Görüş	f	%
İlgili veliler daha ilgili, ilgisiz velilerin daha ilgisiz hale gelmesi.	18	90
Velilerin telefonda kendi sıkıntılarını anlatmaya başlaması.	13	65
Velilerin günün her saati aramaya başlaması.	16	80
Canlı derse devam etmeyen öğrenci velilerinin çocuklarına ilgi beklemesi.	9	45
Biz daha çok çalışırken öğretmenler yatıyor algısının çok rahatsız edici olması.	19	93
Mülteci velilerle çocukların aracılığıyla iletişim kurulabilmesi.	4	20

Tablo 6 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “Biz daha çok çalışırken öğretmenler yatıyor algısı çok rahatsız edici olması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). En yüksek frekansa sahip diğer maddelere bakıldığında ise “İlgili velilerin daha ilgili, ilgisiz velilerin daha ilgisiz hale gelmesi.” (f=18) (% 90), “Velilerin günün her saati aramaya başlaması.” (f=16) (% 80) ve “Velilerin telefonda kendi sıkıntılarını anlatmaya başlaması.” (f=13) (% 65) maddelerinin sırasıyla katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir.

Araştırmanın altıncı sorusu “Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin okul ortamında kendileri, meslektaşları ve idarecilerine etkisine ilişkin görüşleri nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın altıncı sorusuna ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin Okul Ortamında Kendileri, Meslektaşları ve İdarecilerine Etkisine İlişkin Görüşleri

Kodlanmış Görüş	f	%
İdareciler tarafından süreçteki görevlendirmelerde baskı görülmesi.	3	15
İdareciler tarafından süreçteki denetimlerde baskı görülmesi.	4	20
İdarecilerin işlerinin öğretmenlerden daha zor olması.	7	35
Zorlanılan yerlerde meslektaşlardan yardım görme.	19	93
İdarecilerin her aşamada öğretmenlere yardımcı olması.	17	85
Okulların açıldığı dönemde sağlık için çok endişelenme.	15	75

Tablo 7 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “Zorlanılan yerlerde meslektaşlardan yardım görme.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). En yüksek frekansa sahip diğer maddelere bakıldığında ise “İdarecilerin her aşamada öğretmenlere yardımcı olması.” (f=17) (% 85), “Okulların açıldığı dönemde sağlık için çok endişelenme.” (f=15) (% 75) ve “İdarecilerin işlerinin öğretmenlerden daha zor olması.” (f=7) (% 35) maddelerinin sırasıyla katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir.

Araştırmanın yedinci sorusu “Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin ilgili öğrenme-öğretme süreçlerine etkisine ilişkin görüşleri nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın yedinci sorusuna ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin İlgili Öğrenme-Öğretme Süreçlerine Etkisine İlişkin Görüşleri

Kodlanmış Görüş	f	%
Öğrencilerin derslerine eskisi kadar önem vermemesi.	19	93
Öğrencilerin ödevlerini yapmaması.	10	50
Çekingen öğrencilerin sanal ortamda daha rahat soru sorabilmesi.	16	80
Kardeşlerinden fırsat bulup derslere katılmayan öğrencilerin olması.	8	40
Seslerin birbirine karışmasıyla öğrenme ortamının olumsuz etkilenmesi.	15	75
Çok fazla gürültü olması.	9	45
Derslerin yüz yüze eğitime göre verimsiz geçmesi.	18	90

Tablo 8 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “Öğrencilerin derslerine eskisi kadar önem vermemesi.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). En yüksek frekansa sahip diğer maddelere bakıldığında ise “Derslerin yüz yüze eğitime

göre verimsiz geçmesi.” (f=18) (% 90), “Çekingen öğrenciler sanal ortamda daha rahat soru sorabilmesi.” (f=16) (% 80) ve “Seslerin birbirine karışmasıyla öğrenme ortamının olumsuz etkilenmesi.” (f=15) (% 75) maddelerinin sırasıyla katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir.

Araştırmanın sekizinci sorusu “Öğretmenlerin uzaktan eğitim süreci ile ilgili okulun fiziksel ortam düzenlemelerine ilişkin görüşleri nasıldır?” olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın sekizinci sorusuna ilişkin bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Süreci İle İlgili Okulun Fiziksel Ortam Düzenlemelerine İlişkin Görüşleri

Kodlanmış Görüş	f	%
Hijyen ile ilgili önlemlerin yeterli olması.	15	75
Hijyen ürünlerinin koruyucu özelliklerinin olduğundan şüphe edilmesi.	17	85
Okul binasının alanının sosyal mesafe kurallarına uygun olmaması.	18	90
Okul bahçesinin alanının sosyal mesafe kurallarına uygun olmaması.	19	93
Sınıfların alanının sosyal mesafe kurallarına uygun olmaması.	16	80
Öğrenci sayısının çok fazla olması.	20	98

Tablo 9 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “Öğrenci sayısının çok fazla olması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=20) (% 98). En yüksek frekansa sahip diğer maddelere bakıldığında ise “Okul bahçesinin alanının sosyal mesafe kurallarına uygun olmaması.” (f=19) (% 93), “Okul binasının alanının sosyal mesafe kurallarına uygun olmaması.” (f=18) (% 90) ve “Hijyen ürünlerinin koruyucu özelliklerinin olduğundan şüphe edilmesi.” (f=17) (% 85) maddelerinin sırasıyla katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın birinci sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip maddenin “Okulların kademeli olarak açılması kararının acele edilmiş bir karar olması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). Öğretmen görüşleri geneli itibarıyla frekans değerlerine göre değerlendirildiğinde pandemi döneminin başında devletin aldığı kararları, kapanma başta olmak üzere doğru bulan öğretmenlerin, sonrasında alınan kararları şüpheli ve yanlış bulmakta oldukları görülmektedir. Özellikle yaz tatili döneminde tatil kredilerinin verilmesi ve geçici bir açılma sürecinin başlatılmasının ardından vaka sayılarında gözle görülür bir azalma olmadan okulların yüz yüze eğitime kademeli olarak açılması başta olumlu durumda olan öğretmen görüşlerini okulda zaman geçirdikçe ve sorunlar baş gösterdikçe olumsuzla çevirdiği anlaşılmaktadır. Nitekim Eker (2023) de araştırması sonucunda öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecindeki sorunların yanında

okullarda meydana gelenilecek bulaş riskinden uzak olunmasının öğretmenler tarafından bir avantaj olarak görüldüğünü ifade etmiştir.

Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, Tablo 3 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip maddenin “EBA’ya bağlanırken hala sorun yaşanması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=18) (% 90). Öğretmen görüşleri frekans değerlerine göre incelendiğinde pandemi sürecinin başında sıkça bağlanma sorunları yaşanan EBA web sitesinin sonradan iyileştirildiği ve öğretmenlerin derslerini daha rahat yapabilir hale geldiği görülmektedir. Yine bazı maddelerde internet hızının yavaş olduğundan şikayetçi olan öğretmenler olmakla birlikte halen bağlantı sorunları yaşayan öğretmenler olduğu görülmektedir. Türkiye’de internet hızının gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında daha yavaş olduğu sürekli söz edilen bir durumdur. Ancak buna karşılık bağlanma sorunlarının yalnızca internet hızından değil öğretmenlerin elektronik cihazlarının özelliklerinden de kaynaklanabileceği unutulmamalıdır. EBA web sitesindeki içeriklerle ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında ise öğretmenlerin her dersle ilgili içerik olmasına rağmen her konu ile ilgili uygun içerik bulmakta zorlandıkları anlaşılmaktadır.

Araştırma sonuçları bu yönüyle Tunç-Toptaş (2022)’in araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Tunç-Toptaş (2022) araştırması sonucunda, pandemi sürecinde uzaktan eğitim yolu ile ders işleyen öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamaları konusunda deneyimsiz olduklarını; daha önce uzaktan eğitime yönelik eğitim almış olanların ise daha önce hiç uzaktan eğitim vermediğinin anlaşıldığını; öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik motivasyonlarının düşük düzeyde olduğunu ve az da olsa ders verirken kaygı duyduklarını ifade etmiştir.

Araştırmanın üçüncü sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip maddenin “Canlı dersler, ödev dönüşleri ve veli görüşmelerinin tüm günü kaplaması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). Öğretmenlerin pandemi sürecinin kendileri ve ailelerine etkilerine ilişkin görüşlerinin geneli itibarıyla olumsuz olduğu görülmektedir. Yüz yüze eğitim sürecinde okuldan çıktığında en azından öğrenci ile ilgili olan işleri ertesi güne kadar bitmiş olan öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde sanal dersler, ödev dönüşleri ve veliler ile iletişim kurma işlerinin neredeyse tüm günlerini kapladığını ve ailelerinin yanı sıra kendilerine bile zaman ayıramadıkları anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan bazı öğretmenlerin de belirttiği gibi uzaktan eğitim süreci öğretmenler için çok yıpratıcı bir hale gelmiştir.

Araştırmanın dördüncü sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip maddenin “Devam mecburiyetinin olmamasının bazı öğrencileri okuldan koparması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=18) (% 90). Öğretmenlerin görüşleri frekans değerleri bağlamında değerlendirildiğinde en başta devam mecburiyetinin ortadan kalkmasının öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Günümüz gençlerinin teknolojik aletleri kullanma becerileri her ne kadar yüksekse de kendi istedikleri gibi yaşama ve herhangi bir şeye zorlamama eğiliminde oldukları uzmanların “Z Kuşağı” tanımlamalarının yanında söz edilen konulardır. Yine yüksek frekans değerine sahip maddeler incelendiğinde öğretmen görüşlerine dayalı olarak, istekli ve başarılı öğrencilerin süreçten çok da olumsuz etkilenmedikleri fakat özellikle son sınıf öğrencilerinde kaygıya yol açtığı anlaşılmaktadır.

Araştırmanın beşinci sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip maddenin “Biz daha çok çalışırken öğretmenler yatıyor algısının çok rahatsız edici

olması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). Eski dönemlerden beri öğretmenler çalıştıkları okulların bulunduğu çevrede saygı gören kişiler olmuştur. Ancak pandemi sürecinde okulların kapatılması ile birlikte özellikle sosyal medyada gündem edilen sanki herkes işe gidiyormuş, esnek çalışma kimseye uygulanmıyormuş ve öğretmenler evde boş oturuyormuş, bütün eğitim sürecini EBA web sitesi öğretmenler olmadan kendiliğinden idare ediyormuş gibi söylemlerin olmasının öğretmenleri derinden üzdüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca uzaktan eğitim sürecinde hem öğrenci hem de velilerle günün her saati iletişimde olma durumunun öğretmenleri yorduğu ve velilerle eğitim işleri dışında gereksiz konuların konuşulmasının olağan bir durum haline geldiği görülmektedir. Bu durumun ilerideki dönemlerde veli öğretmen ilişkilerinde mesafe sorunlarına yol açabileceği düşünülebilir.

Araştırmanın altıncı sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip maddenin “Zorlanılan yerlerde meslektaşlardan yardım görme.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). Öğretmen görüşlerinin geneli itibariyle frekans dağılımlarına bakıldığında, pandemi dönemindeki uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin meslektaşlarına teknoloji okur-yazarlığı gibi konularda yardımcı olma eğitiminde oldukları ve bu süreçte okul yöneticilerinin öğretmenlere ellerinden geldiğince yardımcı oldukları anlaşılmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarıyla benzer sonuçlara ulaşan Çok (2021), araştırması sonucunda, pandemi sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarında öğretmenler tarafından çok yüksek düzeyde eğitim-öğretim süreçlerine engel olarak görülen konuların ders materyalleri ve öğretmenlerin uzaktan eğitim konusunda kendilerine olan güvenleri ve çabaları olduğunu; yüksek düzeyde engel olarak görülen konuların ise her ders için materyal hazırlama, öğrenci başarısının değerlendirilmesi ve öğretmenlerin uzaktan eğitimle Covid-19 pandemi döneminden önce tanışmadıkları için duydukları pişmanlık olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmanın yedinci sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip maddenin “Öğrencilerin derslerine eskisi kadar önem vermemesi.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=19) (% 93). Araştırmanın uzaktan eğitim sürecinin eğitim-öğretim süreçlerine etkisi boyutundaki öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin geneli itibariyle uzaktan eğitim sürecindeki eğitim-öğretim ortamlarında öğrencilerin aleyhine sıkıntıların olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. Öğretmen görüşleri incelendiğinde, uzaktan eğitimin birçok avantajı olsa da yüz yüze eğitimin yerini tutamayacağı kanaatinin ön plana çıktığı görülmektedir. Öğretmenlerin öğrenme ortamlarına ilişkin en çok üzerinde durdukları sorun ise gürültüdür. Bu bağlamda EBA web sitesinin canlı ders için öğretmenleri yönlendirdiği ZOOM isimli uygulama öğretmene ses kontrol yetkisi verse de, uygulamanın kullanım dilinin İngilizce olmasından dolayı öğretmenlerin programdan yeterli düzeyde yararlanmalarını kısıtladığı tahmin edilmektedir.

Araştırmanın sekizinci sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip maddenin “Öğrenci sayısının çok fazla olması.” ifadesinin bulunduğu madde olduğu görülmektedir (f=20) (% 98). Araştırmanın okulların fiziksel durumlarına ilişkin öğretmen görüşlerini inceleyen boyutundaki frekans değerleri incelendiğinde, okulların hali hazırda yetersiz olan, koridor, sınıf ve bahçe alan kapasitelerinin mülteci öğrencilerin de eklenmesiyle daha da yetersiz hale geldiği görüşünün baskın olduğu anlaşılmaktadır. Pandemi döneminin başından beri yetkili ve uzmanlarca iki kişi arasında en az 1,5m sosyal mesafe bulunması gerektiği salık verilmektedir; ancak bugün öğrenci sayılarına bakıldığında belki de en ücra köy okullarının sınıf, bahçe ve koridorlarında bu kurala uygun bir eğitim-öğretim gerçekleştirilebileceği bir gerçektir. Hele ki araştırmanın yapılmış olduğu Sakarya'nın hem yurtiçinden yoğun göç alan hem de son yıllarda azımsanamayacak sayıda mültecinin

yerleştiği bir il olduğu düşünülürse bu konuda en büyük problemin öğrenci sayısı olduğu görülmektedir. Araştırmanın sekizinci sorusuna ilişkin görüşlerde bir başka öne çıkan konu hijyen ürünlerinin koruyuculuk özelliğidir. Hem medya da hem de sosyal çevrelerinde yanında kolonya, eldiven vb. ürünler taşıyarak gezen insanlara yine de Covid-19 virüsü bulaştığını gören öğretmenler dolayısıyla okullarda ucuza mal edilmeye çalışılarak temin edilen hijyen ürünlerine güvenmemektedir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki öneriler getirilmiştir;

1. Araştırma sonucunda öğretmenlerin uzaktan eğitim konusunda kendilerini yüksek düzeyde yeterli görmedikleri görülmüştür. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak tüm öğretmenlere yönelik uzaktan eğitim programları ve teknoloji okur-yazarlığı konusunda hizmet içi eğitim verilebilir.
2. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin, çalıştıkları okulların fizikî şartlarının yetersiz olduğunu belirttikleri görülmüştür. Bu sorunun çözümüne yönelik her okulun sınıf ve bahçe alan ölçülerine göre belli bir öğrenci kotası şartı getirilebilir ve bu kotanın dışında öğrenci okula kabul edilmeyebilir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak ileri araştırmalara yönelik aşağıdaki öneriler getirilmiştir;

1. Bu araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. İleriki araştırmalarda pandemi dönemindeki uzaktan eğitim sürecine özel ölçekler geliştirilerek, daha fazla sayıda öğretmenin görüşleri farklı boyutlarda incelenebilir.
2. Bu araştırma Sakarya ili Arifiye, Erenler, Adapazarı ve Serdivan ilçelerindeki resmi okullarda görev yapmakta öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır. İleriki araştırmalarda farklı bölge ve illerde çalışmalar yapılabilir.
3. Mevcut araştırma ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmenler ile yapılmıştır. Bu kurumlar kademe kademe ele alınarak incelenebilir. Kademeler arası farklı sonuçlar karşılaştırılabilir.
4. Uzaktan eğitime yönelik öğretmen görüşlerini inceleyen ileriki araştırmalarda nicel ve karma yöntemler kullanılarak daha geçerli, güvenilir ve detaylı sonuçlara ulaşılabilir.

Kaynakça

- Ağır, F. (2007). *Özel okullarda ve devlet okullarında çalışan ilköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime karşı tutumlarının belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Arabacı, S. (2020). *Öğretmenlerin uzaktan eğitim algisi ve öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Brackett, M.A., Bailey, C.S., Hoffmann, J.D., Simmons, D.N. (2019). RULER: A theory-driven, systemic approach to social, emotional, and academic learning. *Educational Psychologist*, 54(3), 144-161.

- Çok, C. (2021). *Öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin öz-yeterlik algısı ve pandemi sürecinde uzaktan eğitimde karşılaştıkları engeller*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Eker, A.A. (2023). *Ortaokul öğretmenlerinin pandemide hastalanma kaygı düzeylerinin ve pandemi sürecinde çevrimiçi ve yüz yüze eğitime yönelik görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Horzum, M.B., Albayrak, E., Ayvaz, A. (2012). Sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitimde uzaktan eğitime yönelik inançları. *Ege Eğitim Dergisi*, 13(1), 56–72
- İşman, A. (2011). *Uzaktan eğitim*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Jones, S.M., Doolittle, E.J. (2017). Social and emotional learning: Introducing the issue. *The Future of Children*, 3-11. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102077>
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. (1. Baskı). Pegem Akademi.
- Öktem, Ü. (2005). Fenomenoloji ve Edmund Husserl'de Apaçıklık (Evidenz) Problemi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 45(1), 27-55.
- Özbay, Ö. (2015). Dünya'da ve Türkiye'de uzaktan eğitimin güncel durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* 4, 377-394.
- Sönmez, V., Alacapınar F.G. (2016). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Tunç-Toptaş, H. (2022). *Pandemi sürecinde uzaktan eğitim veren öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ile uzaktan eğitim tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Yalın, H.İ. (2020). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. (19.baskı). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, İstanbul.